

Christen- en jong-zijn in Oost-Europa (1976)

Sieth Delhaas

Weerwoord, juni/juli 1976

Inleiding

Toen ik na mijn gesprek met dominee Kathie van Drimmelen naar huis terugreed speelde een uitspraak van Roger Schutz, de prior van de protestantse kloostergemeenschap in Taizé door m'n hoofd, die hij deed na een ontmoeting met de bisschoppen van Latijns-Amerika: '...en sindsdien zijn hun zorgen de mijne. Ze klopten aan de deur van ons al te kortzichtige westerse geweten. En als ik kom bij de zinsnede uit de geloofsbelijdenis 'Ik geloof in de gemeenschap der heiligen ...' zie ik hen voor me.'

Bespiegeling

'De gemeenschap der heiligen', als je het uitspreekt denk je vaag aan de mensen om je heen in de kerk, of bijbelse figuren, als je er überhaupt al bij nadenkt. Nooit heb ik het zo sterk gevoeld, dat die heiligen alle mensen op de wereld betekenen, die met mij in Jezus Christus geloven. En dat ik elke zondag belijd, dat ik erin geloof. Maar wat maken we dat weinig waar. Want als je erin gelooft, zou je toch op z'n minst een uitgebreide belangstelling aan de dag moeten leggen voor het wel en wee van die andere gelovigen. En daar komt in de praktijk nou net niets van terecht. Als ik tenminste voor mezelf naga wat ik afwist van het leven van de christenen in Oost-Europa voordat ik me voorbereidde op het gesprek met ds. van Drimmelen, dan was dat niet veel meer dan de wetenschap van 'de arme verdrukte Christenen achter het IJzeren Gordijn,' die de dominee iedere zondag in z'n gebed gedenkt.

Käthie van Drimmelen werkt nu 8 jaar in Wenen en verzorgt de kontakten tussen Oost en West. Dat hier tot nu toe veel te weinig over bekend is geworden binnen onze kerken, blijkt wel uit de invitatie, die ze van de Hervormde en Gereformeerde diakonieën kreeg: 'Kom nu eens naar Nederland en vertel hier wat over je werk, dan zien de mensen tenminste waar hun diakonale bijdragen blijven.' Vandaar dat ze in februari jl. twee weken in ons land doorbracht. Barstensvol afspraken voor spreek- en preekbeurten, die ze maar al te graag vervulde om iets kwijt te raken en meer begrip te kweken voor de christenen in Oost-Europa en wat te wijzigen in het beeld, dat wij ons ten onrechte van hen hebben gevormd.

Haar kantoor is gevestigd in het 'Bethanienheim', een konferentieoord van de Methodistenkerk in Oostenrijk. Allerlei bezoekers uit Oost-Europa, die om de één of andere reden naar het westen gaan, predikanten, studenten, conferentiebezoekers, komen bij haar akklimatiseren' en nemen vaak enkele dagen de tijd om door gesprekken zich voor te bereiden op de komende ontmoetingen. Maar ook omgekeerd vinden allerlei westerlingen de weg naar haar kantoor om zich te oriënteren voordat zij een Oost-Europees land bezoeken.

Kathie van Drimmelen heeft door de jaren heen veel belangrijke contacten in die landen weten te leggen, kent de sfeer, de mogelijkheden en de moeilijkheden en door haar rijke ervaring is het een goede raadgeefster voor de bezoeker.

Beperkingen

Wat vindt ds. van Drimmelen nu het belangrijkste dat wij westerse christenen over de kerken daar moeten weten?

Ds. van Drimmelen: 'Men moet weten, dat in deze marxistische landen de kerken overal getolereerd zijn. Maar er zijn beperkingen opgelegd. Het verschilt van land tot land hoe die beperkingen zijn. En dat zijn zakelijke beperkingen. Godsdienstonderwijs wordt op de scholen niet meer gegeven. Na 1968 is het in Tsjechoslowakije weer ingevoerd. Op grond waarvan weet ik niet. Ik denk, dat men op die manier wilde uitvinden welke leerlingen op school van christelijke huize waren. Dat heeft wel tot gevolg gehad, dat niet alle ouders hun kinderen er heen lieten gaan.

Kerkelijk organisatieleven is er niet. Geen jeugdclubs, vrouwenverenigingen etc. Katechisaties mogen alleen gegeven worden binnen de ruimten van de kerk en mogen alleen tijdens het weekend plaatsvinden, omdat op die dagen ook de marxistische organisaties hun vormingsuren hebben. Als jongere kun je dan voor een moeilijke keus komen te staan, omdat die marxistische vorming vaak weer belangrijk is voor je maatschappelijke positie.'

Christelijk jongerenwerk, sport en wat je nog binnen de christelijke omheining kunt doen, zoals we in ons landje gewend zijn, is er daar helemaal niet bij. Käthie vertelt, dat heel het verenigingsleven in handen is van de marxistische organisatie. 'Er wordt in die landen veel geskied, gevoetbald en over het algemeen veel aan sport gedaan. En wil je daaraan meedoen, dan kan dat binnen die organisatie. Dat moet je niet zien als toegeven aan het marxisme. Het is niet zo als bij ons tijdens een korte oorlogsperiode, die van voorbijgaande aard is. Dit is een blijvende situatie, waarin de mensen moeten leven.'

Steeds legt Käthie van Drimmelen de nadruk op het feit, dat de situatie van land tot land verschilt en dat zij alleen ervaringen heeft met Roemenië, Hongarije, Joegoslavië, Hongarije, Tsjechoslowakije en Polen, dat haar werkterrein is. Rusland en de DDR vallen daarbuiten.

Toevallige afvallers

Als jongere uit een christelijk gezin word je trouwens herhaaldelijk voor moeilijke obstakels geplaatst. Bijvoorbeeld als je aan een universiteit wilt gaan studeren. Alle studenten moeten een toelatingsexamen doen en dan is er plotseling een numerus clausus en 'toevallig' zijn het de christelijke jongeren die afvallen. Het is wel mogelijk om om na één of twee jaar weer examen te doen en dan kan het zijn, dat die jongelui er komen, maar ook niet. Het is allemaal erg willekeurig. 'De reden is duidelijk', zegt Kathie, 'ze willen niet, dat de jonge intellectuelen christenen zijn. Want de intelligentsia heeft het in die landen het moeilijkst, die willen publiceren, veranderingen aanbrengen.

Wie bijvoorbeeld regelmatig naar de kerk gaat, hoeft niet te rekenen op promotie in zijn beroep. Hij zal niet ontslagen worden, maar hij maakt verder weinig kansen. Ik zeg weer, in sommige landen.'

Al pratend met ds. van Drimmelen komt er toch een wat duidelijker beeld van de levensomstandigheden voor christenen daar te voorschijn. Het zijn vaak de kleine dagelijkse dingen die dat beeld het duidelijkst maken. Ik denk bijvoorbeeld aan het kerkblad, dat bij ons iedere vrijdagochtend zonder mankeren door de brievenbus glijdt. Wat ik eigenlijk niet verwacht had: er is een kerkelijke pers.

‘Ja, er zijn kerkbladen, hoewel ze nogal eens vertraging ondervinden. Er is een soort kerkelijke almanak, met iets over iedere gemeente; ‘Jed Nota’ een hervormd-gereformeerde uitgave wordt ook door veel leden van andere kerkgenootschappen gelezen. In Hongarije heeft het weekblad ‘Reformatus Lapja’ heel goede artikelen. De vertraging ontstaat meestal, omdat er moeilijk aan papier te komen is. En er moet natuurlijk van de staatspersen gebruik gemaakt worden en dan moet er net nodig wat anders gedrukt worden als kopij van het kerkblad er aan komt. Het zal voor een jongere niet gemakkelijk zijn het besluit te nemen predikant te worden, want ze hebben een salaris, dat gelijk staat met het loon van een ongeschoolde arbeider.

Ze worden, met uitzondering van Joegoslavië, door de staat betaald. Het is dan ook geen uitzondering, dat de predikantsvrouwen werken en meest heel wat meer verdienen dan hun echtgenoot. Ook hier weer het vreemde en naar ons gevoel willekeurige verschijnsel, dat zij over het algemeen geen moeilijkheden hebben bij het vinden van een baan. In 1947 werd in Roemenië bijvoorbeeld al het christelijk onderwijzend personeel ontslagen, waarbij heel wat predikantsvrouwen waren, nu worden ze weer teruggenomen.

Käthie van Drimmelen heeft in haar werk uiteraard ook veel met jongeren te maken en ze constateert steeds met vreugde, dat de jongelui, als ze voor het geloof kiezen, dat steeds zeer bewust doen. Er wordt veel aan bijbelstudie gedaan in de bijbelkringen, die wel bijeen mogen komen. En ook hier is er een grote belangstelling voor wat er in Taizé gebeurt. De Tsjechen zijn een heel muzikaal volk, jong en oud zijn bezig nieuwe kerkliederen te maken, die op de band worden opgenomen of waarvan platen worden gemaakt. Over het algemeen is het zo, dat de jonge christenen zich bewust bezig houden met de vraag: ‘Hoe ben je Christen in een geseculariseerde maatschappij, waarin de kerk de toon niet meer aangeeft.’

Minder vrije tijd – meer studiezijn

Het alledaagse leven van de Oost-Europese jongere verschilt weinig van dat van ons. Hij brengt zijn vrije tijd door net als jij en ik. Ook daar wordt erg veel televisie gekeken.

‘Maar’, zegt ds. van Drimmelen, ‘ze hebben daar veel minder vrije tijd. Ik heb ook de indruk, dat daar veel harder wordt gewerkt. De lonen zijn er niet hoog, vandaar dat er vaak bijbaantjes worden aangenomen. Er wordt veel aan sport gedaan en er wordt door de jeugd naar mijn gevoel harder en serieuzer gestudeerd. Er wordt heel jong getrouwd, maar anderzijds komen er veel echtscheidingen voor bij jonge mensen onder de dertig.’

‘Hoe dat komt?’

‘Och, beiden studeren of werken, het huishouden moet gedaan worden. En: vergeet niet, dat is daar niet zo’n eenvoudige zaak als hier. Het inkopen doen kost alleen al uren. Hier ga je gauw even naar de supermarkt en je hebt alles in één keer. Er is daar geen gebrek, maar er is schaarste en je moet overal lang voor in de rij staan. Het leven is daar veel ingewikkelder. Die mensen rollen ‘s avonds doodmoe in bed en komen niet meer daaraan toe, wat je in een huwelijk behoort te doen.

Bovendien is de positie van een werkende jonge vrouw veel moeilijker dan bij ons. Een jonge onderwijzeres bijvoorbeeld die niet getrouwd is, heeft hier haar eigen plaats in de samenleving, daar kan ze niet in haar eentje naar een concert gaan; thuis zitten is de enige mogelijkheid. Omdat er geen andere weg is, wordt er dan maar getrouwd en dat is niet bepaald een basis die de duurzaamheid van een huwelijk bevordert.’

Vervolging

Wat is er nu waar van ‘vervolgde christenen’ in die landen?

Käthie van Drimmelen: ‘Als je spreekt van vervolgde christenen, dan zijn die er eigenlijk niet. De Baptisten ja, die staan veel meer aan vervolging bloot. Ze zijn kwetsbaarder omdat ze met hun geloof meer naar buiten treden en dan kom je er als christen in konflikt met de staat. Ze spreken er meer over. De Baptistenkerk is veel dynamischer als de gevestigde kerken (hervormd, Gereformeerd en Luthers). Het spreekt de jeugd vooral meer aan. Maar dat naar buiten treden is verboden. In dat geval denk ik aan Amerika, waar het kommunisme weer verboden is.

Kun je die situatie in Oost-Europa vergelijken met die in Latijns-Amerika?

Käthie: ‘Als christenen sta je voor dezelfde moeilijkheden. Maar de toestand daar wordt door de meerderheid van de kerk gesanctioneerd. De mensen worden gefolterd en gemarteld. De kerken daar zijn nog van een patroon die zich als nationale kerken manifesteren. De christen, die het daar moeilijk hebben moeten tegen de stroom van hun eigen kerk in roeien en daarom is het daar veel erger. In Oost-Europa is er ook niemand die honger lijdt.’

Ontmoeting

Waar Käthie van Drimmelen vooral een warm pleidooi voor wil houden is de ontmoeting tussen West- en Oost-Europese christenen.

‘Zo langzamerhand’, zegt ze, ‘is er een hele cultus ontstaan van toeristen, die met volgeladen wagens levensmiddelen naar die landen komen en aan et uitdelen slaan. Daar help je de mensen beslist niet mee. Je krijgt dan weer die verhouding van de weldoener tegenover de verdrukte. Waar je werkelijk mee helpt is praten over de wederzijdse moeilijkheden. Leven als christen in een kommunistisch land is niet eenvoudig, maar in een kapitalistisch evenmin. Daar kom je ook voor geweldige problemen te staan, als je die tenminste zelf nog ziet.’

Dat jongeren in dat contact ook een belangrijke rol kunnen spelen is duidelijk. Zeker met het oog op de toekomst. Daarom wil ds. Van Drimmelen heel graag meewerken aan de ontmoeting tussen jongeren uit beide gebieden.

‘Ik kan kampen organiseren voor groepjes van ongeveer tien jongeren in Joegoslavië, of elders waar ze bij gemeenteleden worden ondergebracht. Dat heb ik voor een groep Amerikanen wel eens gedaan. Het kan enorm verhelderend werken. Een moeder in Amerika verbaasde zich erover, dat haar logé ook “bluejeans” droeg en dat het meisje zelfs met een wasmachine kon omgaan.’

Wie ervoor voelt om ‘op voet van gelijkheid’ met Oost-Europese christenen te praten en ze te ontmoeten, kan dit doen via ds. Van Drimmelen. Haar adres is: Europäisches Pastorat, t.a.v. Mej. Van Drimmelen, Stehlgasse 13, 1190 Wenen.

Samenleven van jongeren, zoals het in Nederlands steeds meer voorkomt is in de Oost-Europese landen een nauwelijks voorkomend verschijnsel.

Ter illustratie vertelt Käthie: ‘Ik krijg in “Bethanienheim” ook jongelui op doorreis. Een Oost-Europees stel, verwachtte ik en toen de jongen opbelde voor een afspraak vroeg ik of ze één of twee kamers wilden. Hij reageerde nogal verbaasd met ‘we zijn toch verloofd’. Dat komt bij Nederlandse jongelui veel minder voor. Ik vraag het hen altijd maar. Ik ben ook niet zo ouderwets. Maar ze moeten bij mij wel een vaste verhouding hebben, wil ik ze bij elkaar laten slapen.’

Omstandigheden als hard werken en kleine behuizing, of inwonen bij de ouders, houden het kindertal in Oost-Europa erg laag, hoewel de staat het krijgen van kinderen door allerlei premies aanmoedigt. Een zwangere vrouw mag zes weken voor de geboorte van haar kind al stoppen met werken en tot een jaar daarna wordt haar baan nog vrijgehouden.